

Vint-i-quatre hores en el monestir

Una nit de Nadal a Montserrat

La vetlla de Nadal és, des de fa molts anys, un lloc de pelegrinatge per a molts catalans. EL TEMPS ha volgut viure-la en directe.

Encara ressonaven amb cerimoniosa solemnitat les darreres campanades de les dotze del migdia del 24 de desembre de 1990 quan, com havia estat convingut, vaig demanar a la porteria del monestir pel pare Jordi Castanyer, encarregat de premsa i comunicació de l'abadia de Montserrat. Abans havia tingut temps d'observar el que per al cronista Bernat Desclot era un "lloc fort salvatge e agrest e entre muntanyes e feres assetiat" i que, amb el pas dels segles i sobretot a partir de la Renaixença, ha esdevingut un fonament sòlid de la vida religiosa, cívica, cultural i, fins i tot, política de Catalunya. Al costat dels primers pelegrins-turistes d'autobús havia passejat per les botigues on, com aquell qui diu, venen de tot, si bé amb aquell toc reliquiós dels santuaris de masses, i m'havia arrecerat entre un grup de campistes que feien la seua eterna cara de son en la calefacció d'un *Self-Service* amb la innocent intenció de recuperar-me una mica del fred basardós que et calava fins als ossos en aquell matí nadalenc a Montserrat.

Jordi Castanyer arribà a la porteria del monestir precipitadament, com patinant i amb la necessitat imperiosa de frenar en sec. En veure'l i a pesar dels

seus quaranta-dos anys, em recordà de seguida un company meu de col·legi, un d'aquells estudiants que de tan aplicats resulten repel·lents. N'era, però, la primera impressió. En el fons, Castanyer és un monjo cordial, amantent, simpàtic. I ell, amb les seues pacients explicacions i la seua clau mestra —tots els monjos en posseeixen una que fan servir per a circular lliurement pel convent i per a poder-ne eixir—, em va iniciar en les interioritats de Montserrat, per la qual cosa li estic francament agraït.

Fetes les presentacions de rigor, a través d'amples corredors de clausura acabem en un claustre romànic, tot i que fou construït per Puig i Cadafalch en 1925, i d'ací penetrem en un deliciós jardí —mai no ho hauries dit, des de fora del monestir estant, que hi poguera haver un extens jardí com aquest entre el mur exterior i l'imponent mur de la muntanya. En un dels seus extrems i d'una sola llambregada es poden contemplar els Pirineus nevats i la recta línia de la mar. I per aquest sorprenent i acollidor paratge

p a s e g e m
mentre Jordi
Castanyer em
parla, a ins-
tància meua,

de l'únic ermità que els queda, el pare Basili Girbau, dels vuitanta a vuitanta-cinc monjos que conformen la comunitat segons les èpoques de l'any i de la lleu minva de vocacions, de l'organització interna del monestir, de... Fins que a la una en punt del migdia, el toc estremidorament medieval de la campana grossa del monestir que anunciava la Salve ens va fer callar per incompatibilitat sonora. I a la Salve que anàrem.

Els cinquanta xiquets d'entre deu i catorze anys de què es compon l'Escolania de Montserrat ens oferiren, a més de la Salve, una deliciosa interpretació del "Virolai", el famós poema musicat de Jacint Verdaguer: "Rosa d'abril. Morena de la serra, / de Montserrat, Estel, / il·lumineu la catalana terra..." Després de l'actuació coral, marxant cap al menjador i en un to de mussitació que resulta molt freqüent en ell, Castanyer em deia:

—Al llarg del temps hi ha quatre elements que, malgrat que en aparença semblin diferents, han marcat Montserrat. Un és la muntanya. N'hi ha moltes, però aquí n'hi ha una / no n'és una qualsevol: conté el seu encís propi, singularíssim. Hi ha també un monestir, concretament benedictí: són dues coses. / a muntanya i el monestir, que

fa vuit segles que estan juntes. El tercer element: un santuari, un santuari marià. Podria haver succeït que Montserrat fos un santuari on no hi hagués cap monestir, com Lourdes, o un monestir sense santuari, com tants n'hi ha. I, finalment, hi ha l'Escolania. L'Escolania, que pel cap baix ja funciona al segle XIII, constitueix l'escola de música o conservatori més antic d'Europa i, sens dubte, ha contribuït molt a crear el folklore de Catalunya. Bé, doncs aquests quatre elements estan estretament lligats a Montserrat des de fa molt temps. I no sé quin de tots quatre seria el més important, no sabria dir-ho... Potser l'Escolania és el menys important. Potser. I així i tot...

A la porta del refetor, alguns monjos xerren entre ells, inclús s'intercanvien bromes, i a la fi hi van entrant. Nosaltres esperem fora, fins que al cap d'una petita estona, un monjo jove, l'hostatger, amb un gest cerimoniós de la mà, ens introdueix al refetori als convidats —uns pocs seminaristes i dues o tres persones més. Una vegada dins, cadascú al seu lloc assignat, esperem dempeus l'entrada dels que han de presidir l'àpat, els quals no es fan, certament, esperar. Els monjos Sebastià Bardolet, Just Cassià i Daniel Codina —abat, antic abat i prior respecti-

vament— fan acte de presència en un tres i no res. I l'abat inicia una acció de gràcies cantada a què tothom dona compliment musical adequat. Tot seguit, l'abat s'asseu i tots l'imitem.

El menú, que ens serveixen monjos jóvens, consisteix en: arròs bullit amb aigua i alls de primer i rodanxes de lluç a la planxa acompanyades de tomàquets recoberts de ceba trinxada de segon. Enmig d'un monòton concert de coberts trastejant sobre vaixelles i plats, s'aixeca de sobte la veu d'un monjo que llegeix textos de tema religiós. Com que no tinc cap pràctica de silenci a l'hora de menjar, em reconforte generosament amb el vi que consumeix habitualment la comunitat, dut de la Terra Alta, de Gandesa, exactament comprat a casa d'un dels monjos de Montserrat. ~~A les nostres~~ però, se'm posa la ~~car~~ ~~de gallina~~ en sentir, com a fons ~~de la lectura religiosa~~, un crepitat o esgarrar continu de la ~~ca~~ ~~lofana~~ que embolcallava un braç de gitano industrial. Fins i tot el prior, ~~davant aque-~~ ~~lla sonoritat diguem-ne~~ insòlita, em semblà que es contenia una rialla que tan sols ~~derivà~~ en un somriure divertit. Per això, en ~~tornar a veure~~ Jordi Castanyer a la vesprada, vaig encetar la ~~conversa~~ confessant-li abans de res:

—Al ~~dinar~~,
m'he ~~quedat~~

una mica parat davant el silenci que s'hi guardava...

—Sí, en els àpats, com en altres parts del dia, mireu que hi hagi silenci. És propi de tots els ordes monàstics: dels benedictins, dels cartoixans i dels cistercencs. Això no vol dir que més d'un no hagi deixat córrer aquesta habitud. Aquí mateix, a Montserrat, de vegades s'ha plantejat: ¿què fem, què no fem? Però sempre s'ha acabat amb la mateixa conclusió: mantinguem aquest silenci en els àpats que és característic dels monestirs i que no veiem que ens tregui la comunicació, sinó tot el contrari... Tu has dit que t'has quedat una mica parat, però jo trobaria molt més xocant —però molt més— una família que, ~~mentre menja~~, estigués tota calla-

da mirant la televisió, la qual cosa fa que perdi el costum de la paraula, del diàleg, de la comunicació: ¡això sí que resulta absurd! La nostra pràctica del silenci en els àpats està en relació amb la importància del silenci en la vida monàstica. I la importància del silenci és tant com dir la importància de la paraula: solament quan es valora el silenci, es valora també la paraula. D'altra manera, es cau en la pura xerrameca i no es valora ni una cosa ni l'altra.

—*¿Per a un home de final del segle XX, quin pot ser el concepte de Déu?*

—El fet aquest de dir "de final del segle XX" m'impresiona ben poc. El concepte de Déu no és canviant perquè s'acosti l'acabament del segle XX, sinó perquè, quan u va creixent, aprofundeix també més en totes les coses.

—*M'explicaré millor: en la complexitat del món actual, ¿no resulta una mica primitiu el concepte de Déu que s'ha mantingut al llarg de tants segles?*

—¿És que resulta primitiva l'explicació que un poeta pot fer d'una sortida de sol? ¿I quina explicació seria més correcta, més veritat: la del poeta o la del físic? Jo

les trobo totes dues apassionants, encara que siguin dos llenguatges ben diferents. ¿Quina és més veritat? No ho sé, no ho sé... ¿Quina toca més la profunda experiència humana? Potser l'explicació del poeta.

—*Malgrat tot, hi ha certes creences, certes conviccions religioses, que són difícils de rosegar per als esquemes actuals del pensament occidental, almenys...*

—¿Com la reencarnació? ¡Ah! bé, això forma part de la nostra fe cristiana. El que passa és que no pots explicar certes coses perquè, al capdavall, són un misteri. El més enllà, la resurrecció de la carn o la vida eterna, ¿què voldrà dir tot això? ¡Ai, Mare de Déu! No ho sé, és un misteri. I no gasto gaires minuts per saber allò que no es pot saber.

—*¿Com veu un monjo, des de la barriera del monestir, el món actual?*

—En aquest temps que vivim, trobo al món coses meravelloses, valors fantàstics, a pesar que també en sóc crític. Des del meu punt de vista, el món no és dolent, la gent no és dolenta, i no ens hem d'alarmar, doncs. Alguns diuen: ¡Mare

de Déu, on anirem a parar! ¡No home, no, no és per aquí per on s'ha d'agafar el món! ¡Si hi ha grans valors! Perquè el valor de la llibertat és un valor fonamental i preciós, i el valor de l'espontaneïtat és magnífic...

—*¿Sí, d'acord, però ¿quina en seria la part criticable?*

—L'home, o millor dit, l'home occidental, o encara millor, els europeus, que ens creiem el melic del món, no ens adonem que som uns decadents acabats i que fem el ridícul allà on trepitgem. Per altra banda, estem molt orgullosos de nosaltres mateixos i dels avenços tan enormes de la nostra civilització, mentre que, al mateix temps, tenim unes pors terribles: estan augmentant les pors d'una manera desorbitada. L'únic que passa és que costa molt de confessar-les, però són patents! Fa pocs dies llegia que a París, ara no voldria dir un disbarat, però em sembla que eren més de vuit mil persones les que es guanyen la vida exclusivament de tirar les cartes o de llegir les mans. Aleshores, multiplica per no sé quants clients que tindrà cadascuna d'aquestes persones i veuràs quanta gent

I PREMI NACIONAL FEYE A LA NOVA IMATGE DE VINS CAVAS HILL

MOJA - ALT PENEDÈS Tel. (93) 890 05 88 Fax 817 02 46

Jordi Castanyer, responsable de premsa i comunicació de l'Abadia.

IGNASI MORA

passa per aquestes consultes. ¿Això no és el fruit de les pors que patim? Pot ser. Pregunta, ¡eh! Ho llanço tan sols: cadascú que responga personalment... Després, la gent cada vegada s'assegura més. L'assegurança per a tot està a l'ordre del dia. I no dic que no estigui bé assegurar-se, però de tota manera...

—*Passant a un altre tema, l'aspecte de fira, l'emolcall mercantil que s'ha muntat al seu voltant, ¿no perjudica la imatge religiosa i austera del monestir de Montserrat?*

—Potser. Sempre és un repte, això, sempre és un risc. Però, ¿què hauríem de fer? ¿Posar un rètol que digués: "Turistes no"? Per exemple. No dic que no. Volem i procurem que Montserrat no perdi la identitat pròpia, però sempre n'hi ha el perill, certament, perquè el turisme ha esdevingut un problema molt greu, enorme. El turisme és un monstre que va devorant, sense adonar-te'n gaire, tot allò que toca. I a Catalunya en tenim una trista experiència: al costat de moltes divises que ens entren i al costat d'altres aspectes positius —com el de relativitzar les pròpies coses o el que tu vulguis—, veiem d'altres fenòmens provocats pel turisme lamentabilíssims: hi ha pobles que els han destrossat des del punt de vista de la seva identitat. I a Montserrat li pot passar una cosa semblant, i en som conscients. Jo he estat vuit anys a càrrec del santua-

ri, he estat en contacte constant amb guies, agències, etcètera, i la cosa no està gens clara. Personalment, seria partidari de dir a les agències: no ens porteu paquets de gent. Ara, això resulta complicat d'impedir. Aleshores, em qüestiono: ¿què els podem oferir a aquest mig milió de turistes empaquetats que vénen a Montserrat cada any sense tenir ni idea d'on van, que potser s'estan a Catalunya deu dies i després se'n van tan buits com havien vingut? Crec que hem de mirar que almenys quan marxen sàpiguen una mica on han estat i, potser és l'estona que passen a Montserrat quan aconseguen o poden aconseguir una dimensió diferent dels seus deu dies de fer de turistes. Potser. Em plantejo l'interrogant. I és clar que la imatge exterior de Montserrat ens preocupa, però no és fàcil resoldre aquest problema.

Sopem aviat, a tres quarts de vuit. El menú està compost de: sopa de pasta, amanida, truita a la francesa amb un acompanyament de creïlles i bledes bullides, i confitura de taronja. Ens serveixen també un cafè, que bona falta ens farà aquesta nit. Perquè la cerimònia de la nit nadalenca comença a dos quarts de nou i no finalitzarà fins a pràcticament dos quarts de dues. Cal dir que al començament no es tracta més que d'assaigs de càntics, mentre la Basílica va omplint-se de gent. Hi ha una gran mu-

nió de paralítics en cadires de rodes, que ocupen un lloc privilegiat dins l'església. Hi ha persones joves, de mitjana edat, vells. A les deu, la Basílica és plena de gom a gom.

Tanmateix, els protagonistes principals de la cerimònia, la majoria dels monjos de Montserrat i la seua Escolania, no eixiran de la sagristia en comitiva fins a dos quarts d'onze. I el president Pujol i la seua família no ocuparan el seu banc reservat a la Basílica fins a dos quarts de dotze.

Al voltant de les dotze s'inicia la Missa del Gall. És el moment apoteòsic de la nit. No hi cap ni una agulla i el to emocional puja fins a un grau elevadíssim. L'abat, en el seu parlament als fidels, qualifica aquesta nit de "la més absurda, la més grisa" per a tots aquells que no som creients. Però jo pense tot seguit que no és cert. Resulta absurda, grisa i mortalment entristidora si ens deixem atrapar pel baf sentimentaloides de les reunions familiars. Però no ho és davant aquesta enorme cerimònia on les nades de l'Escolania ens fan tremolar records d'infantesa i on, una vegada més, comprove vivament que un poble, una nació, és molt més que un traçat impecable de fronteres territorials. La densitat profunda dels càntics d'una nit de Nadal a Montserrat us ho farien entendre de seguida.

Ignasi Mora